

СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ФЕДЕРАЦИЈИ 1945—1991*

Тезе

У историјскоправној науци је познато да је српска држава (Српско царство) средином XIV вијека била једна од најмоћнијих држава у Европи. Такође је познато да је током друге половине XIV вијека дошло до постепеног слабења и распадања Српског царства. Под навалом Турака, једна за другом српске области губиле су независност и потпадале под турску власт. Посљедња српска државица Црна Гора крајем XV вијека (1499) потпала је под турску власт. Био је то крај независности и слободе и посљедње српске државе на Балкану.

Неколико вјекова је српски народ био под туђинском влашћу: Турском, Млетачком Републиком, Аустријом и Угарском.

У процесу дуготрајне, тешке, мукотрпне и крваве ослободилачке борбе, дио српског народа се ослободио испод турске власти и крајем XVIII и почетком XIX вијека формиране су двије српске државе: Црна Гора и Србија. Оне су током читавог XIX и почетком XX вијека водиле ослободилачку борбу за очување стечене слободе и ослобођење неослобођених српских крајева.

Русија је у доба императора Петра Првог Великог успоставила везе са Црном Гором 1711. године. Од тада па до краја независности Црне Горе као и њеног уједињења са Србијом и стварања југословенске државе — Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1918. године, Русија је у сваком погледу, и морално и материјално, помагала Црну Гору. Од тада (1711) па до данас Русија је у Црној Гори и уопште у српском народу имала најискренијег и најоданијег савезника у словенском свијету. У историјско-правној науци није познато такво пријатељство и оданост једне огромне свјетске империје, каква је била Русија, и најмање државице у свијету у XIX вијеку, каква је била Црна Гора. О

---

* Саопштење прочитано на руском језику на међународном научном скупу — Русија и Југославија, Криза федерације, Москва 31. маја 4. јуна 1993.

односима Црне Горе и Русије у прошлости познате су многе анегдоте и пошалице (ратови, број становника и друго).

У току првог свјетског рата ослобођен је од Аустро-Угарске југословенски простор на коме су живјели Срби, Хрвати и Словенци, тј. данашњи простор: Војводине, Босне и Херцеговине, дио црногорског приморја (Бока Которска), Далмација, Хрватска, Крајина и Словенија. У југословенској држави створеној 1918. године српски народ, након вишевијековног ропства, нашао се у заједничкој држави. У њој су се нашли први пут слободни и Хрвати и Словенци и националне мањине (Шиптари, Грци, Бугари, Мађари, Њемци и Италијани).

По Видовданском уставу 1921. године Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца је уставна, парламентарна и насљедна монархија. Држава је подијељена на 33 административне области. Почетком јануара 1929. године, због политичких сукоба и убиства у Скупштини, краљ Александар Карађорђевић укинуо је Видовдански устав и завео личну власт. Држава је названа Краљевина Југославија. Административно је подијељена на 9 бановина. Током 1931. године донесен је нови Устав Краљевине Југославије, који је остао на снази све до краја Краљевине Југославије као државе 1945. године.

Од стварања Краљевине Југославије 1918. године па до њене окупације од стране нацистичко-фашистичких земаља (Њемачке и Италије) и њихових савезника (Бугарске и Мађарске) 1941. године, радило се на њеном разбијању, како изнутра тако и споља. Унутрашњи разбијачи Југославије били су: Католичка црква у Југославији, Комунистичка партија Југославије и разне сепаратистичке политичке групације у Хрватској, Словенији, Војводини, Босни, Македонији и Црној Гори. Спољашњи непријатељи Југославије били су: Ватикан, Италија, Мађарска, Бугарска, Албанија и Комунистичка интернационала.

У Краљевини Југославији у међуратном периоду (1918—1941) српски народ, као најбројнији и најзаслужнији за ослобођење несрпских територија у Хрватској и Словенији и стварање заједничке државе, није имао никаквих привилегија. Комунисти, сепаратисти и Католичка црква водили су немилосрдну кампању против „српске буржоазије”. Чињеница је да су српски народ, његова интелигенција и буржоазија претрпјели огромне људске жртве у току Првог свјетског рата. На простору Србије и Црне Горе била су огромна материјална разарања, што није био случај са југословенским простором који је био под Аустро-Угарском окупацијом. Хрватски сепаратисти у борби за разбијање Југославије, против српског народа и династије Карађорђевића тражили су савезнике и унутар Југославије и у редовима њених спољних непријатеља. Један од првих резултата њиховог рада било је убиство краља Александра, 1934. године, у Француској. Марсељску кризу Југославија је преживјела. Од тада југословенска влада прави заокрет у спољној политици. То је

довело и до приступања пакту Рим-Берлин-Токио. У огромној већини, српски народ је одбацио тај чин, што је довело до државног преврата 27. III 1941. године. Након тога југословенска влада је тражила ослонац код Совјетског Савеза али то није довело до резултата. Југославија је нападнута априла 1941. године од нацистичко-фашистичких земаља и њихових савезника. Њена државна територија је подијељена између нападача и унутрашњих сепаратиста у Хрватској, Словенији и Црној Гори. Створене су хрватска држава, словеначка, црногорска и српска. Српска територија је подијељена. Део српске територије ушао је у састав хрватске државе (дјелови Далмације, Крајине, Херцеговине и Босне), Војводину је присајединила Мађарска дјелове источне Србије, Македоније, Косова и Метохије и Црне Горе узеле су Бугарска и Албанија а Бока Которска је припојена Италији. Црна Гора и Србија постале су такозване посебне државе. Прва под покровитељством Италије, а друга Њемачке Од првих дана окупације српски народ на простору Хрватске, Босне и Херцеговине, Источне Србије, Македоније, Косова и Метохије био је изложен немилосрдном физичком уништавању од стране хрватских, муслиманских, бугарских и шиптарских националиста и сепаратиста. Пуњене су јаме српским главама. Усташки логор Јесеновац постао је највећи српски мртви град, са око 700.000 на свиреп начин убијених Срба.

Кад је Совјетски Савез јуна 1941. године нападнут од стране нацистичке Њемачке, Комунистичка партија Југославије, као једна од секција Коминтерне, покренута је на југословенском простору борбу против окупатора — Њемаца и Италијана. Црна Гора је масовно устала у борбу, јер је нападнута Русија — свеједно, звала се она царска или комунистичка. У јулском устанку дошли су до изражаја вјековни пријатељски односи бројно малог црногорског и бројно великог руског народа у борби за одбрану Русије и ослобођење окупираног југословенског простора. У тој крвавој борби српски народ задесила још једна трагедија. Уз борбу против окупатора комунисти су повели и борбу за власт и промјену државног система у слободној Југославији послје рата. У четворогодишњем грађанском рату у Југославији (1941—1945) српски народ је био изложен разноврсним страдањима и погибији. Историја мора објаснити зашто у току рата није вођена борба за ослобођење логора у Јасеновцу, највећој српској гробници у минулим ратовима; зашто су 1944. године од западних Савезника бомбардовани српски градови; зашто је Сремски фронт постао масовна гробница српске омладине; зашто су вршена убиства српског народа који је био у четницима по завршетку рата и друго. На ова и многа друга питања историчари, и не само историчари морају дати одговор. Тек након тога моћи ће се лакше одговорити и на многа друга питања из послератног развитка социјалистичке Југославије.

Након ослобођења Југославије од окупатора и преузимања власти од стране комуниста, Југославија је постала федеративна, а касније социјалистичка република. У Југославији је формирано 6 република (Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Србија и Македонија) и двије аутономне покрајине. У оквиру Србије формиране су двије аутономне покрајине: Војводина и Косово и Метохија. Стварањем република и покрајина, српски простор је разбијен стварањем Републике Босне и Херцеговине, највећи дио њене територије прападао је српском народу, што се најбоље види из земљишних књига. У састав Републике Хрватске ушли су дио српске територије у Далмацији и српска Крајина, мада је природно било очекивати да далмација буде аутономна покрајина у саставу Хрватске. На простору Далмације у читавом међународном и ратном периоду постојао је покрајински комитет Комунистичке партије Југославије (касније Хрватске) за Далмацију. Далмација и Крајина постају саставни дјелови Републике Хрватске без обзира на већину српског становништва.

Државна територија Србије до Првог свјетског рата (1914) подијељена је на 4 дијела: на републику Србију и Македонију и 2 аутономне покрајине Војводину и Косово и Метохију. Нема примјера у свјетској историји да првобитни културни центар једне државе постаје аутономна покрајина, какав се случај десио са Косовом и Метохијом у оквиру Србије. И науци је познато да су на простору Косова и Метохије од старина налазе највећи српски и историјски и културни споменици, какви су манастири Грачаница, Дечани, Српска патријаршија у Пећи, Призрен и други историјски споменици. Ово је свјесно урађено да се српска територија да другој држави, сусједној Алоанији! Наиме, након окупације Југославије Косово и Метохија су прикључени Алоанији. Српски народ је био изложен и на том простору масовном убијању и прогањању од стране шиптарских националиста. Послије завршетка рата избојегли српским и црногорским — породицама није био дозвољен повратак на Косово и Метохију 1946. године. Комунистичка врхушка у Југославији планирала је да Косово и Метохију покљони Алоанији. У разговору југословенске делегације у Москви априла 1947. године са Стаљином и Молотовом Едвард Кардељ је изјавио да су одлучили да Косово и Метохију касније уступе Албанији. Онда није чудо што је комунистичка врхушка у Југославији цијепала српску територију и системски вршила денационализацију српског народа. Проглашене су нове нације: црногорска и муслиманска. Српска православна црква је изложена немилосрдним прогонима, одузимању земље, пљачки црквених драгоцености, уништавању старих књига и претварању цркава у штале за стоку. Свештеници су прогањани, а многи убијени.

Након сукоба југословенске комунистичке врхушке са комунистичком врхушком у Совјетском Савезу 1948. године, нај-

више је страдао српски народ, ма у ком крају Југославије да је живио. Наиме, знајући за велику приврженост српског народа Русији и руском народу, више хиљада Срба се нашло у злогласним информбировским затворима. Статистички подаци говоре да је највише страдало Црногораца и Србијанаца.

Колективизација села током 1949, године довела је до великих промјена у структури становништва. Посљедице су видне и данас, посебно на српском простору.

Током рата убијени српски живаљ по Хрватској, Босни и Херцеговини бацан је у јаме, а није сахрањен. А послије рата те су јаме забетониране! Поручене православне цркве — нијесу обновљене. Такав случај није био са католичким црквама.

Почев од 60-тих година XX вијека у Југославији је из године у годину текао процес дезинтеграције Југославије као државе. Комунистичка партија Југославије (касније Савез комуниста) постепено је прерасла у осам територијалних и државних партија. Уставом из 1974. године Југославија је разбијена као држава. Некада јединствени српски простор сада је подијелен. Српски народ постоје национална мањина у појединим републикама. Покрајине по Уставу (1974) фактички постају самосталне државе.

У послијератном периоду Косово и Метохију систематски насељава шиптарски живаљ из Албаније. Према расположивим подацима, из Албаније се преселило и населило на Косову и Метохији преко 500.000 Шиптара. Док су тај простор насељавали Шиптари из Албаније, српски народ, под притиском и терором Шиптарске националне мањине, морао је да напушта вјековна своја огњишта и да тражи уточиште и спас у Црној Гори и у Србији. Шта се све дешавало у послијератном периоду на Косову и Метохији посебно је питање, које заслужује посебну студију.

Парола (потекла од челника југословенских управљача) „Слаба Србија — јака Југославија” имала је тешке посљедице по привредни развитак Србије. Шта се све дешавало у привредном развоју Југославије у послијератном периоду питање је за себе. Познато је да су послије рата фабрике пресељаване са српског простора у друге крајеве Југославије, па чак и поклањане другим државама. Такође је познато да је простор на коме су живјели Срби у другим републикама привредно заостајао у односу на крајеве у којима је живио већински народ. Како и гдје су све подизана стратешка и војна предузећа посебно је питање, које заслужује посебну обраду.

Сви научници који су изучавали прошлост Црне Горе у XVIII и XIX вијеку, били са Запада или са Истока, знају да су Црногорци национално Срби. Разумије се, Црногорци имају своје специфичности. Сви црногорски владари, почев од вла-

дике Данила, савременика Петра Великог, па до краља Николе Петровића, национално су се осјећали Србима.

Почев од 70-тих година у Црној Гори се врши систематска денационализација српског народа. Истичу се црногорски језик и постојање 1000-годишње црногорске државе, пишу се историје црногорског народа” и сл., покрећу се и таква смијешна питања као питање аутокефалности црногорске цркве, руше се стари споменици — (црква св. Петра на Ловћену у којој је био сахрањен владика Петар Други Петровић Његош, а подиже нови Мештровићев, који одудара од православне концепције и времена у коме је живио Његош). Црногорски сепаратисти су форсирани од комунистичке врхушке у Југославији. Њих подржавају и сепаратисти из бивших југословенских република и покрајина, као и сепаратистичке националне мањине у Југославији. Црногорске сепаратисте помажу и неки кругови са Запада, у првом реду Католичка црква. Данас сепаратистичке снаге у Црној Гори траже независну и самосталну Црну Гору, што је незамисиво за огромну већину народа у Црној Гори. Сепаратистичке снаге су малобројне у сваком погледу, а највећи број становништва национално се осјећа Србима. Оно је за Републику Црну Гору, равноправну Републици Србији у заједничкој Федеративној Југославији.

Сличан процес денационализације народа одвијао се и у Војводини. Све се радило да Војводина једнога дана постане самостална држава. Било би сувишно за ову прилику набрајати све факторе који су радили на отцјепљењу Војводине.

Питање муслиманске нације у Југославији је својеврсно питање. Зна се да су муслимани Срби који су примили ислам. Они и као мухамеданци (?) задржали неке српске обичаје. Муслиманску нацију не признаје муслимански свијет По Турској они су Турци.

Положај српског народа у бившој Републици Хрватској све више се погоршавао од 70-тих година XX вијека. На крају је српски народ изгубио и најосновније право — право на живот. ни најосновнија права националне мањине.

Српски народ у својој матици Косову и Метохији није имао ни најосновнија право националне мањине.

Јован Р. Бојовић